

معضلات پژوهش در آموزش عالی / ۱

ریل گذاری پژوهش های دانشگاهی به مقصد ناکجاآباد / چرا پژوهش اولویتی برای سیاست گذاران آموزش عالی ندارد؟

مسئولان آموزش عالی کشور با بی برنامه گی پژوهش را تبدیل به اولویت دسته چندم کرده و همچنان توجهی به پژوهش های اثر گذار مرتبط با نیازهای جامعه ندارند.

گروه دانشگاه ایسکانیوز، مسعود کیخا- پژوهش های بی فایده، اثر گذار نبودن طرح های تحقیقاتی، سیستم آموزشی سنتی دانشگاه ها، آموزش عالی بدون برنامه و دانشجویان بی مهارت عناوینی هستند که اگر کسی پای حرف منتقدان آموزش عالی و نظام آموزشی کشور نشسته باشد، قطعاً برای یکبار هم که شده آنها را شنیده است.

سال هاست که این نقدها از زبان صاحب نظران و حتی مسئولان آموزش عالی مطرح می شود؛ اما سوال این است که چرا درمانی برای درد کهنه دانشگاه های کشور تجویز نمی شود یا چرا مسئولان نیز هم کلام با منتقدان، مشکلات آموزش عالی را صرفاً بیان می کنند و برای آنها راهکار اساسی نمی یابند؟

با دسته بندی علوم در رشته های مختلف به تدریج، دانشگاه ها شکل گرفت و رواج پیدا کرد تا شیوه مدرنی از مدل های آموزشی ارائه دهد.

دانشگاه به معنای امروزی آن، محصول غرب است؛ اما دیری نگذشت که به کشورهای دیگر نیز صادر شد. ماموریت و رویکرد این نهاد در طول تاریخ تغییر کرده یا به تعبیر بهتر روزآمد شده و نسل های مختلف پی در پی بر اساس نیاز جامعه تعریف می شوند.

نسل اول دانشگاه کاملاً رویکرد آموزش محور داشت و پایه و مبنای ساختار دانشگاه ها را آموزش تشکیل می داد؛ اما شیوه آموزشی صرف، برای نهاد دانشگاه کافی نبود و نسل دوم دانشگاه ها علاوه بر اینکه کارکرد آموزشی دارند، سراغ تحقیقات و پژوهش هایی می روند که برای آنها اهمیت و اولویت دارد.

در دنیای مدرن و با پیشرفت تکنولوژی، بازار کار نیاز به نیروی ماهر تحصیل کرده داشت و به همین دلیل هم کارکرد جدیدی برای نهاد آموزش عالی مطرح شد که باید نیاز بازار را برطرف کرده و فارغ التحصیل آنقدر مهارت داشته باشد که با ایجاد شرکت های دانش بنیان به کارآفرینی بپردازد. به همین دلیل هم دانشگاه به نسل سوم خود که دانشگاه کارآفرین و مهارت محور نام گرفت وارد شد. البته در ادبیات امروز آموزش عالی نسل دیگری از دانشگاه ها با عنوان حل مسئله مطرح شده که ویژگی های خاص خود را دارد.

دانشگاه های ایران، مونتاژی بی کیفیت از غرب

به زعم کارشناسان، دانشگاه در ایران مطابق با آنچه در دنیای مدرن امروزی پیش می رفت، گام بر نداشت؛ چراکه خروجی دانشگاه نه مطلوب بازار کار است، نه مهارت دارد، نه می تواند به پژوهش های روز دنیا به صورت سیستماتیک و فراگیر بپردازد و نه توانایی آن را دارد

که نیازهای جامعه را برآورده کند.

توسعه کمی آموزش عالی که در ابتدا مورد نیاز جامعه بود، بدون طرح و برنامه‌ای از پیش تعیین شده پیش رفت و موجب شد که دانشگاه‌ها صرفاً به دستگاه تولید مدرک تبدیل شوند و ازدیاد مدرک به دستان بی‌مهارت در جامعه، صدای منتقدان را درآورد. درحالی‌که جامعه به متخصص ماهر نیاز دارد دانشجویان صرفاً تحت تعالیم تئوری قرار گرفته و نمی‌توانند دردی از بازار کار دوا کنند و آنقدر هم مهارت ندارند که برای خود شغل ایجاد کنند و در نهایت هم آموزش عالی ناکارآمدی شکل گرفته که توان پاسخگویی نیازهای علمی و پژوهشی کشور را ندارد.

دانشگاه‌های کشور بدون برنامه و هدف مشخص در پژوهش، کارآفرینی، مهارت‌آموزی و غیره فقط روی ریل آموزش‌های بی‌کیفیت حرکت می‌کنند و توجهی به پژوهش‌های اثرگذار نمی‌شود

با وجود تعداد بسیاری دانشگاه در سطح کشور، مأموریتی برای آنها در نظر گرفته نشده و مسئولان آموزش عالی دیوار را تا ثریا کج بنا می‌کنند.

مراکز آموزشی کشور بدون برنامه و هدف مشخص در پژوهش، کارآفرینی، مهارت‌آموزی و غیره فقط روی ریل آموزش‌های بی‌کیفیت حرکت می‌کنند و همین امر سبب شد پژوهش که پایه تربیت نیروی متخصص و فارغ‌التحصیل ماهر است، نادیده گرفته شده و اینجاست که اصطلاح گيجی و گنگی در رسیدن به هدف مشخص، برانزده روند حرکتی آموزش عالی ایران است.

نبود ماموریت در دانشگاه از یک سو بر بی‌هدفی پژوهش‌ها تأثیر گذاشته و از طرف دیگر مانع مهارت‌آموزی دانشجویان می‌شود که کم‌ترین پیامد این موضوع فاصله گرفتن دانشگاه از صنعت و عدم توانایی در رفع نیازهای بازار کار است. فارغ‌التحصیلی که مهارت احصای مشکلات صنعت و رفع آنها را نداشته باشد به گفته صاحب‌نظران، در دنیای امروز فاقد تخصص و سواد لازم محسوب می‌شود.

منصور غلامی وزیر علوم، تحقیقات و فناوری به عنوان متولی آموزش عالی نیز نقدهایی به حوزه ارتباط دانشگاه با صنعت وارد می‌کند. وی سال ۹۶ در نشستی با وزیر دفاع عنوان کرد که در دانشگاه‌های جامع شبکه مشخصی از نظام عرضه و تقاضا شکل نگرفته است و علی‌رغم تلاش‌های صورت گرفته هنوز رابطه دانشگاه‌ها با صنایع در حد مطلوب نیست.

در پژوهشی که تعدادی از دانشجویان انجام داده و با عنوان (عارضه‌یابی پژوهشی در دانشجویان تحصیلات تکمیلی) منتشر کرده‌اند؛ آمده است که هفت کشور پیشرفته در دنیا از لحاظ آمار تولید تحقیقات و پژوهش‌های انجام شده رتبه‌های برتر را دارند و این نشان می‌دهد که تفاوت بین کشورهای پیشرفته و عقب‌مانده در امکانات، شرایط و بسترهای تحقیقاتی آن‌هاست. در واقع تحقیق و پژوهش راهی برای تعالی و تمایز کشورهاست. اهمیت دادن به تحقیقات و افزایش پژوهش در هر کشور سبب توسعه و پیشرفت شده و استقلال واقعی را برای آن کشور به ارمغان می‌آورد.

کاغذباطله‌های شیکی به نام پایان‌نامه

چشم‌انداز مشخصی برای موضوعات رساله‌های دانشجویی در نظر گرفته نشده است و دانشجویان به صورت پراکنده و بدون برنامه موضوعاتی را انتخاب کرده و روی آنها تحقیق و پژوهش انجام می‌دهند که دردی از دردهای جامعه کم نمی‌کند

در حالی که پژوهش به عنوان موتور محرکه توسعه پایدار کشورها شناخته می‌شود و اهمیت پژوهش و تولید علم در دنیای امروز به حدی است که ارزیابی کارنامه علمی هر کشور را میزان ارائه مقالات، تعداد نیروی محرک و حجم سرمایه‌گذاری در بخش تحقیقات به عنوان شاخصهای توسعه‌یافتگی مشخص می‌کند؛ دانشگاه‌های ایران پژوهش را در اولویت‌های دسته چندم خود قرار داده‌اند و به حجم انبوه پایان‌نامه‌های دانشجویان به عنوان طرح‌های پژوهشی نیروهای متخصص توجهی نمی‌شود.

پایان‌نامه‌های دانشجویی مسیر مشخصی را طی نمی‌کنند و فارغ از کیفیت آنها، در بهره‌وری از پایان‌نامه‌ها همچنان مشکلات فراوانی وجود دارد. چشم‌انداز مشخصی برای موضوعات رساله‌های دانشجویی در نظر گرفته نشده است و دانشجویان به صورت پراکنده و بدون برنامه موضوعاتی را انتخاب کرده و روی آنها تحقیق و پژوهش انجام می‌دهند که دردی از دردهای جامعه کم نمی‌کند.

وحید احمدی رئیس مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور سال ۹۶ در دومین جشنواره ترویج علم در پایان‌نامه‌های دانشجویی با اشاره به آمار ۴ میلیون و ۱۰۰ هزار نفری جمعیت دانشجویی کشور در سال ۱۳۹۶ (۲۰۱۷) و با بیان این که از این جمعیت حدود یک میلیون نفر یا ۲۵ درصد دانشجویان تحصیلات تکمیلی را تشکیل داده‌اند؛ خاطرنشان کرد که کشورمان سرمایه دانشگاهی بزرگی دارد که این سرمایه حدود یک میلیون پایان‌نامه (۱۴۰ هزار پایان‌نامه مقطع دکتری و باقی مربوط به کارشناسی ارشد) بوده است. اگر ما موضوعات پژوهشی به دانشجویان بدهیم و از آنها بخواهیم که پایان‌نامه خود را در این راستا انجام دهند قطعاً خیلی از مشکلات کشور حل خواهد شد.

موضوعات پایان‌نامه‌هایی که توسط دانشجویان تحصیلات تکمیلی انجام می‌شود می‌تواند انعکاسی از خط پژوهشی دانشگاه باشد که به صورت تدریجی در جهت دادن به فعالیت‌های علمی دانشگاه و کسب اعتبار علمی آن نقش می‌دهد.

به گفته احمدی؛ پژوهش سازمان‌یافته ابزاری برای جهت‌دهی به پژوهش‌های استادان و دانشجویان جهت حل مسائل کاربردی و ابزاری برای ارتباط جامعه و دانشگاه است.

رئیس مرکز تحقیقات سیاست علمی کشور بر پژوهش‌های سازمان‌یافته تأکید کرده و اعتقاد دارد که پژوهش سازمان‌یافته در قالب پایان‌نامه‌های مقاطع تحصیلات تکمیلی در دو سطح شکلی (فرم) و محتوایی به افزایش توانمندی‌های دانشجویان کمک می‌کند.

سید منصور سیدنژاد رئیس دانشگاه خاتم‌الانبیای بهبهان نیز برنامه‌محوری دانشگاه‌ها را ضروری دانست و گفت: دانشگاهی که نداند پنج سال دیگر قرار است در چه جایگاهی باشد موفق نیست. دانشگاه باید سند چشم‌انداز داشته و مأموریت‌های آن مشخص باشد.

بایدهای آموزش عالی در زمینه مأموریت‌گرایی دانشگاه‌ها بسیار است؛ اما هنوز تا عملیاتی شدن این بایدها فاصله زیادی وجود دارد. تنها کمتر از ۸ سال به پایان سند چشم‌انداز ۲۰ ساله جمهوری اسلامی که در آن عنوان شده مورد انتظار است ایران تا سال ۱۴۰۴ در زمینه پژوهش، به جایگاه اول فناوری در منطقه آسیای جنوب غربی برسد و برنامه‌ریزی‌های کلان و خرد باید در راستای تحقق این امر صورت گیرد مانده است و دانشگاه‌های دولتی و سطح یک کشور همچنان به‌رغم شعارهای همیشگی، در ترسیم مأموریت هدفمند، قابل اجرا و نظام‌مند در مانده‌اند و به اعتقاد کارشناسان معتقدند دانشگاه‌های دولتی به دلیل بهره‌بردن و اتکای صرف به درآمدهای نفتی تاکنون برنامه‌ریزی مناسبی برای بهره‌وری از پژوهش‌های اثرگذار نداشته و صرفاً به ارائه مدرک اکتفا کرده‌اند.

مشخص نیست چه زمانی سایه بی‌برنامگی از آموزش عالی رخت برمبندد تا دیگر حرفی از پژوهش‌های بی‌فایده، اثرگذار نبودن طرح‌های

تحقیقاتی، سیستم سنتی آموزشی دانشگاه‌ها، آموزش عالی بدون برنامه و دانشجویان بی‌مهارت به میان نیاید.

انتهای پیام/